

ARICILIĞIN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Recep SIRALI

Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü. ORDU

Türkiye, genel olarak farklı iklim ve doğa koşulları, milyonlarca arılı kovan sayısı, arazi yapısı, çok zengin bitki örtüsü ve bal arısı popülasyonlarındaki genetik çeşitlilik bakımından çok büyük arıcılık potansiyeline sahip bir ülkedir. Arıcılık, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de hızlı bir gelişim gösteren, yapısal olarak da doğal denge ve tarımsal üretimin devamlılığını ve verimliliğini sağlayan çok önemli bir sektördür.

Arı yetiştiriciliği ve bal üretiminde temel etken olan iklim şartları, coğrafik koşullar ve balı bitki örtüsünün uygun olması ülkemiz açısından büyük bir şans olarak görülmekte ve dünyada mevcut balı bitki tür ve çeşitlerin yüzde 75'inin Türkiye'de bulunması büyük bir doğal zenginlik olarak ön plana çıkmaktadır.

Çeşitli bölgelerimizin kır, ova, yayla ve meralarında farklı tarihlerde balı bitkiler çiçek açmakta, bol ve kaliteli nektar salgılamaktadırlar. Bu bölgelerimiz yaz aylarında adeta bir nektar seline dönüşmektedir.

Doğal meralarının dışında geniş alanlarda turuncgil, badem ve diğer türlerden oluşan meyve bahçeleri, ayçiçeği, pamuk ve anason gibi endüstri bitkileri; yonca ve korunga gibi yem bitkileri tarımı yapılan alanlar arıcılığın gelişmesine ve bal üretimine olumlu katkı sağlamaktadır.

Kekik, yonca, yabani korunga, yabani fiğ, süpürge otu ve diğer bazı çalılar; çam, meşe ve köknar gibi salgı balına kaynak oluşturan ağaçlarla ıhlamur, akçağaç ve kestane gibi orman ağaçları da önemli nektar kaynaklarımızdır.

Ancak ülkemiz arıcılığı, doğal kaynakların bu zenginliğinden yeterince yararlanamamaktadır. Her yıl boşa akıp gitmekte olan bu milli serveti bal ve diğer arıcılık ürünlerine çevirmek için arıcılık eğitim ve araştırmalarına yoğunluk vererek teknik yöntemlerle yapılmasını sağlamak ve arıcılığı teşvik etmek gerekmektedir.

Ayrıca mevcut nektar ve polen kaynaklarımızın yalnızca 1/10'unu kullanmakta olduğumuz sık sık öne sürülmektedir. Bu görüş de, ülkemize ait bal verimi ortalamasını artırmaya yönelik çalışmalarda materyal olarak kullanılacak hammaddenin ülke potansiyelinde mevcut olduğunu göstermektedir.

Arıcılık, toprağa bağımlı bir tarım kolu olmadığı için topraksız ve az topraklı çiftçiler için tek başına bir geçim kaynağı olabilmektedir. Az masraf ve işgücü ile yapılabilmesi, kolay ve zevkli olması,

kısa zamanda gelir getirmesi, ürünlerinin kolayca pazarlanabilmesi ve arıcılıkta önemli bir gelir olan kovan yapımı için gerekli kerestenin yurt içinden sağlanması arıcılığı cazip kılan diğer önemli sebeplerdendir.

Kırsal kesimde yaşamını sürdüren ailelerin gelir düzeyini yükseltmesi, kolay ve zevkli bir uğraşı olması, arılardan elde edilen balın değerli bir besin maddesi ve şifa kaynağı olarak kullanılması ve diğer tarımsal ürünlere göre bozulmadan uzun süre saklanabilmesi ve kolayca pazarlanabilmesi nedeniyle son yıllarda arıcılığa olan ilgi artmış böylece koloni sayısında ve bal üretiminde artışlar sağlanmıştır.

Ülkemizde önemi henüz kavranmamış olmasına rağmen polen, propolis, bal mumu, arı zehiri ve arı sütü gibi ürünler de bal dışında arıcılığın son derece değerli ürünleri arasında yer almaktadır. Bu ürünler de başta ilaç, kozmetik olmak üzere önemli bazı sektörlerin vazgeçilmez hammaddeleridir.

Arılardan elde edilen bal, balmumu, arı sütü, polen, ana arı ve oğul gibi ürünlerin parasal değeri, arıların tozlanma dolayısıyla bitkisel üretime olan katkılarının yanında oldukça azdır. Yani arıcılık faaliyeti bitkilerde tozlaşmayı sağlayarak bitkisel üretimin nitelik ve niceliğinin artmasında da son derece önemli katkıda bulunmaktadır. Bunun parasal değeri rakamlarla ifade edilemeyecek kadar fazladır. Öyle ki tozlaşma olmadığı zaman bitkisel üretimde % 30 gibi bir düşüş olacağı gerçeği söz konusudur.

Yapılan araştırmalara göre, arıcılığın bitkisel üretime katkısının, bal ve balmumu üretiminden elde edilen gelirlerin toplamından 143 kat daha fazla olduğu bildirilmektedir.

Türkiye'de arıcılık giderek daha teknik yöntemlere uygun olarak yapılmakta ve sanayinin ürettiği modern kovan, temel pektek, ilaç ve diğer girdilerin kullanımı hızla artmaktadır. Bu girdilerin kullanımının artması, verimliliği artırmakla kalmayıp yaşam düzeyi iyileşen arıların diğer sanayi ürünlerine karşı talebinin artmasına da yardımcı olmaktadır.

Fazla bir yatırım yapmaksızın toprağa ve barınağa gereksinim duyulmadan üretim yapılabilen, kısa zamanda kazanç sağlayan, yaşlı-genç, bay-bayan herkes tarafından yapılabilen bir tarım kolu olması nedeniyle arıcılık, nüfusumuzun belli bir kesimine de istihdam olanakları sağlamaktadır.

Nitekim Türkiye’de son 10 yılda 140 bin sabit, 40 bin gezginci olmak üzere toplam 180 bin yetiştirici bulunmaktadır. Gezginci arıcılık yapan 40 bin kişi arıcılığı profesyonel anlamda yapmakta ve geçimini sadece arıcılıktan sağlamaktadır. Bu da aile fertleriyle birlikte yaklaşık 200 bin kişi yaşamını sadece arıcılığa bağlamış demektir. Bunun dışında binlerce kişi de tarım kollarıyla birlikte alternatif bir uğraş olarak arıcılık yapmaktadır.

Gezginci arıcılık gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Bal üretimimizin % 80’i gezginci arıcılar tarafından elde edilmektedir. Ülkemizdeki arıcılık işletmelerinin % 70’inde koloni sayısı 25’in üzerindedir. Arıcılıktan belli bir kazanç elde edilebilmesi için en az 50–60 koloniye sahip olunması gerekmektedir. Ancak bu rakam gezginci arıcılıkta 100 kovanın çok üzerindedir.

Gezginci arıcılarımız genelde çok sayıda kovana sahip olup, ballı bitkilerin çiçeklenme dönemlerini takip ederek, bal verimini tek bir periyoda sığdırmayan arıcılarımızdır. Sabit arıcılarımız ise, genelde daha az kovana sahip ve sadece bulunduğu bölgenin çiçeklenme döneminde bal elde edebilen arıcılarımızdır.

Günümüzde bal üretimimiz yılda 80.000 ton ve bal mumu üretimimiz ise 4.500 tona ulaşmıştır. Bu haliyle arıcılığın ülke ekonomisine bal ve balmumu olarak sağladığı katkı 150 milyon liradan oldukça fazladır. Arıcılığın bitkisel üretime olan katkıları da dikkate alındığında bu faaliyetin ekonomimize olan toplam katkısının 500 milyon lira civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Türkiye’den gerçekleştirilen bal ihracatı ile ülkemize her yıl milyonlarca dolarlık döviz girdisi sağlanmaktadır. Geçtiğimiz dönemlerde yıllık 20–25 bin ton bal, yurt dışına ihraç edilerek ülke ekonomisine yaklaşık 30 milyon dolar katkı sağlanmasına karşın ülkemizin son yıllardaki bal dışatımının düşüklüğünün nedeni, dış pazarın istediği kalitede ürün üretilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Tüm dünyada üretilen çam balının % 92’sini Türkiye karşılamaktadır. Ülkemizde üretilen çam balının % 95’i ihraç edilmektedir. Bu ürün Türkiye için fındıktan sonra gelen en stratejik üründür.

Ülkemiz, 5 milyonun üzerindeki arılı kovan sayısı ile dünya ülkeleri arasında üst sıralarda yer almakta, toplam bal üretiminde

ise 82 bin ton civarındadır. Ancak koloni başına bal verimi diğer ülkelere göre oldukça düşük durumdadır. Düşük sayıda koloni varlığına rağmen önemli derecede bal üreten bazı ülkelerin varlığı da arıcılıkta daha çok çalışmalar yapmamızın zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de koloni başına bal veriminin ortalama 15 kg kadar olması, ülkemizde var olan ballı bitkilerin potansiyelinden yeterince yararlanmadığımızı ve bal arısı popülasyonlarımızın verim düzeylerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Bu verim düşüklüğü, Türkiye arıcılığının içinde bulunduğu eğitim, arı hastalık ve zararlıları, modern donanım ve teknik yöntemlerin kullanımına ilişkin birtakım sorunlardan da kaynaklanmaktadır. Oysa kovan başına bal verimi arıcılığı ileri ülkelerde 60 kiloya kadar yükselebilmektedir. Bu durumda alınacak teknik ve kültürel önlemlerle bal verimi ortalaması yükseltildiğinde ülke üretiminin ne denli artırılacağı kolaylıkla anlaşılabilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de arıcılık sektörü son yıllarda büyük gelişmeler göstermiştir. Bu alanda yaptıklarımızla ve ürettiklerimizle övünmek hepimizin hakkıdır. Fakat koloni başına verimdeki artış hızı istenilen ölçüde gerçekleşmemiştir. Toplam bal üretiminde sağlanan gelişmenin kaynağı toplam arılı kovan sayısının artması ve toplam kovan varlığı içinde modern kovan oranındaki iyileşmedir. Bu nedenle asla ulaşılan nokta ile yetinmemek ve daha çok çaba sarf etmek gerekmektedir.

Kırsal kesimin refahına önemli oranda katkıda bulunabilecek, uygun ve önemli bir faaliyet kolu olabilecek arıcılığın bir toplumsal kalkınma aracı olarak devletçe her yönüyle desteklenmesi, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve bu amaçla da yasal ve örgütsel düzenlemelerin bir an önce yapılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Anonymous, 2008. Bal Üretiminde Türkiye Dördüncü. 08.09.2008 tarihli Ordu Afiş Gazetesi. Sayfa 7. Ordu.
Doğanoglu, M., 1992. Arıcılık (Ders Notları). Trakya Üniv. Tekirdağ Ziraat Fak. Yayın No: 42. 224 sayfa. Tekirdağ.
Erarı, F., 1994. Türkiye ve Bölgemiz Arıcılığının Ekonomideki Yeri ve Örgütlenmesi. Doğu Karadeniz Bölgesi Bal Paneli (26 Nisan 1993). KTÜ ve Anadolu Arıcılık Derneği. Sayfa 58 – 69. Trabzon.
Genç, F., 1993. Arıcılığın Temel Esasları (Ders Notları). Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Yayın No: 149. 286 sayfa. Erzurum.
Kaftanoğlu, O., 1990. Türkiye’de Arıcılığın Genel Durumu ve Paket Arıcılığını Uygulama Olanakları. Türkiye Ziraat Mühendisliği 3. Teknik Kongresi. Sayfa 568 – 576. Ankara.
Kaftanoğlu, O., İnci, A., Kumova, U., Topmeşe, C., 1991. Arı Yetiştiriciliği. Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Başbakanlık DPT Yayın No: 2267. Sayfa 2-31. Ankara.
Özkırm, A., 2006. Türkiye Arıcılığı ve Dünyadaki Yeri. Bilginari. Yıl 1 Sayı 1. Sayfa 36-38. Ankara.
Sadıkoğlu, S., 2008. Bal. Ordu’da Gıda Güvenliği. Ordu Tarım İl Müd. Yıl 2, sayı 4. Sayfa 2. Ordu.
Sıralı, R., 1996. Arıcılığın Türkiye Ekonomisine Katkısı. Teknik Arıcılık. Sayı 54, sayfa 13–15. Ankara.
Yılmaz, D. A., 1987. Arıcılığın ve Arıcıların Sorunları. Türkiye 1. Arıcılık Kongresi. Sayfa 127-128. Ankara.